

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN KURULUŞ GEREKÇELERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ: TÜRKİYE TAŞKÖMÜRÜ KURUMU (TTK) ÇALIŞANLARI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Yrd.Doç.Dr. Tarık VURAL
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
İİBF Maliye Bölümü
tarikvural@karaelmas.edu.tr

Arş.Gör. Erdoğan TEYYARE
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
İİBF Maliye Bölümü
erdoganteyyare@gmail.com

ÖZET

Kamu iktisadi teşebbüsleri gelir dağılımını düzenlemek, özel sektör kuruluşlarını teşvik etmek, ekonomik kalkınmayı sağlamak gibi pek çok gerekçeyle kurulabilmektedir. Ekonomik anlayışta zaman içerisinde yaşanan değişim kamu iktisadi teşebbüslerinin kuruluş gerekçelerinin tartışılmasına neden olmuştur. Bu çalışmada kamu iktisadi teşebbüsleri ile ilgili teorik bilgiler verildikten sonra TTK çalışanlarının devletin ekonomik hayata ve kamu iktisadi teşebbüslerine bakış açısını tespit etmeye dönük anket çalışmasının bulguları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kamu İktisadi Teşebbüsü, Türkiye Taşkömürü Kurumu, Kuruluş Gerekçeleri.*

EVALUATION OF STATE OWNED ENTERPRISES WITHIN THE FRAMEWORK OF ORGANIZATION: A STUDY ON TURKISH HARD COAL ENTERPRISE EMPLOYEES

ABSTRACT

Stated Owned Enterprises can be established for many reasons such as organizing the distribution of income, encouraging private sector organizations and providing economic development. As a result of changes in economic understanding over time, state-owned enterprises have led to a discussion about their raison d'être. In this study after giving the theoretical information, about the reasons for establishment of public owned enterprises, the result of survey, conducted with TTK employees, which assesses the employees opinions about the state in economy and state-owned enterprises.

Keywords: *Stated Owned Enterprise, Turkish Hard Coal Enterprise (TTK), Organizational Reasons.*

1. GİRİŞ

Devletin milli ekonomi içinde üretici bir rol üstlenmesi gerektiği görüşüne dayanarak kurulan kamu iktisadi teşebbüsleri zamanla fonksiyonları tartışılan kurumlar haline gelmişlerdir. Bu genel algılamının yanında kamu iktisadi teşebbüslerinin kuruluş gerekçeleri arasında ekonomik, sosyal, siyasi pek çok neden sayılmaktadır. Sayılan bu gerekçeler arasında en kabul edilebilir olanlar ekonomik ve sosyal nedenlerdir.

Ekonomik gerekçelerle kamu iktisadi teşebbüslerinin kurulmaları söz konusu kurumların, ekonomik kalkınma, özel sektör kuruluşlarının karlı görmedikleri için girmeye yanaşmadıkları alanlara girme, ekonomiye yön verme ve özel sektöre öncülük etme gibi alt amaçlarla milli ekonomi içerisinde yer almaları fikrine dayanmaktadır. Günümüz ekonomik sisteminde söz konusu amaçların artık ortadan kalktığı, ekonominin piyasa aktörleri tarafından sorunsuz bir şekilde yönlendirilebileceği savunulsa da en azından teorik olarak söz konusu gerekçeler varlığını sürdürmektedir.

Sosyal nedenlerle kamu iktisadi teşebbüslerinin kurulması gerektiğini savunanlar esasen kamu ekonomisinin önemli bir fonksiyonu olan toplumsal refahı artırma gayesi çerçevesinde tartışılmaktadır. Bu çerçevede devletin en önemli görevleri arasında bir yörenin değil tüm toplumun, bir kesimin değil tüm çalışanların refahını arttırmanın yollarını bulmak sayılmakta bu görevini yerine getirirken de kamu iktisadi teşebbüslerinden yararlanılabileceği görüşü vurgulanmaktadır.

2. TEŞEBBÜS VE KAMU TEŞEBBÜSÜ KAVRAMLARI

Teşebbüs, insan ihtiyaçlarını devamlı bir şekilde karşılamak üzere piyasası olan ve bu piyasada fiyatı oluşan iktisadi mal ve hizmetleri üretmek ve sahibine kar sağlamak amacıyla faaliyet gösteren bir işletmedir. Yapılan bu tanımdan anlaşılacağı üzere her teşebbüs aynı zamanda bir işletmedir (Acar, 1989:2). Teşebbüsler mal ve hizmet üretmenin yanında ihtiyaç sahiplerine fon sağlamak amacıyla da kurulabilirler. Teşebbüslerin belirleyici özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Baklacioğlu, 1976:1-2)

✓ Teşebbüslerin amacı kar veya diğer şekillerde yarar sağlamaktır. Özel teşebbüslerde ana gaye kar sağlamak olmakla birlikte bunun yanında prestij sağlama, topluma yarar sağlama gibi amaçlarda gütmektedirler. Kamu teşebbüslerinde ise esas amaç kamu yararına hizmet, ülkenin kalkınmasına katkı, kamu hizmetlerinin daha iyi sunulması ve özel teşebbüslere kaynak sağlama vb. dir. Her ne kadar kamu teşebbüslerinde esas amaç kar olmasa da ana gayesi kar olan kamu teşebbüsleri de bulunmaktadır.

✓ Teşebbüs bir bedel karşılığında satmak üzere mal ve hizmet üretmektedir. Teşebbüs üretim faktörlerini bir araya getirerek mal veya hizmet üretir. Üretilen mal veya hizmet için belirlenen bedelin maliyetin altında ya da üstünde olması önemli değildir. Ancak kar amacı güden özel teşebbüs kısa vadede maliyet altında satış yapabilirse de uzun vadede maliyet altında fiyat uygulayarak varlığını sürdürmez. Kamu teşebbüsleri ise uzun vadede maliyet altında fiyat uygulayabilirler.

✓ Hukuki varlıkları olan teşebbüsler (tüzel kişilik) faaliyetlerini bu kişilikleri altında yürütürler.

✓ Teşebbüsler aynı zamanda mali birer birimdir. Kendilerine ait varlıkları ve bunların karşılığında kaynakları vardır.

✓ Teşebbüslerde insan ve materyalden oluşan bir örgüttür. Teşebbüsler iş gücünü üretim araçları ile buluşturarak ürün meydana getirirler.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde teşebbüs kavramını özel ve kamu teşebbüsü olarak ikiye ayırabiliriz. Teşebbüslerin temel fonksiyonları insan ihtiyaçlarını giderecek mal ve hizmetleri üretmek ve bir bedel karşılığında topluma sunmaktır. Ana fonksiyon bu olmakla birlikte her iki teşebbüs bu fonksiyonu farklı amaçlarla yerine getirebilmektedir. Örneğin özel teşebbüsler kar elde etmek amacı ile mal ve hizmet üretirken kamu teşebbüsleri toplumsal refahı maksimize etmek için mal ve hizmet üretebilirler. Bu ise kamu ve özel teşebbüsleri amaç fonksiyonu ekseninde ayırmamıza yarayan temel bir farklılıktır.

Kamu teşebbüslerinin amaç fonksiyonlarında birinci sırayı kar motifinin almaması bu teşebbüslerin kardan uzak oldukları anlamına gelmemelidir. Zira ana amacı kar elde etmek üzere kurulan kamu teşebbüsleri de olabilir. Bununla birlikte karlılık oranının az ve sosyal faydanın yüksek olduğu durumlarda, özel girişimlerin genel olarak faaliyette bulunmaması bizzat devletin bu faaliyetleri gerçekleştirmesine zemin hazırlamaktadır (Aktan, 2002:11).

Kamu girişimciliğinin esas amacı kamu yararını gözetmektir. Kamu girişimciliğinde her ne kadar iktisadi bir amaç olsa da ekonomik ve sosyal amaçlar iç içe girmiştir. Sosyal amacın ağırlıkta olduğu iktisadi bir faaliyetin kamu yararı gibi subjektif değerlendirmeye açık bir hedefe yönlendirilmesi siyasi etkilere maruz kalmasına neden olabilmektedir (Çakmak, 2010:370-371).

3. KAMU TEŞEBBÜSÜ VE KAMU TEŞEBBÜSLERİNİN BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Kamu teşebbüsü, sermayesinin tamamına veya yarısından fazlasına kamunun sahip olduğu teşebbüslerdir. Burada kamu, sermayesinin tamamına ya da yarısından fazlasına sahip olduğu teşebbüsün yönetiminde de söz sahibi olmaktadır. Dolayısıyla kamu teşebbüsünü yönetiminde kamunun söz sahibi olduğu teşebbüs olarak da tanımlamak mümkündür. Kamu teşebbüsünün yönetiminde söz sahibi olma esas olarak sermaye sahipliği yoluyla sağlanmaktadır. Ancak sermayesi bulunmayan kamu teşebbüsleri bulunduğu gibi, kanunla veya kanunun verdiği yetkiye dayanarak devlet veya diğer kamu kuruluşları, sermayede pay sahibi bulunmadıkları veya payları az olduğu halde bazı teşebbüslerin yönetimine hakim olabilirler (Baklacioğlu, 1976:3;Acar, 1989:3).

Yukarıda yapılan tanımlar ışığında bir kamu teşebbüsünde bulunması gereken özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Baklacioğlu, 1976:4).

- ✓ Kamu teşebbüsleri genellikle bir kanunla ya da kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulurlar.
- ✓ Kamu teşebbüslerinin genellikle ayrı tüzel kişilikleri bulunmaktadır.
- ✓ Kamu teşebbüsleri idari anlamda özerkliğe sahiptir yani kendi organları tarafından yönetilmektedir.
- ✓ Kamu teşebbüsleri mali bakımdan da özerktirler. Kendilerine ait mal varlıkları vardır ve bu mal varlığı devletin mal varlığından ayrıdır.
- ✓ Kamu teşebbüsleri devletin bütçesinden ayrı yönetilirler. Ancak bu durum kamu teşebbüsü bütçelerinin devlet bütçesi ile hiçbir ilişkisinin bulunmadığı anlamına

gelmemelidir. Kamu teşebbüsleri devlet bütçesinden yardım görebilecekleri gibi, elde ettikleri karlar kısmen ya da tamamen devlet bütçesine aktarılabilir.

✓ Kamu teşebbüsleri parlamento denetimine tabidir.

✓ Kamu teşebbüslerinin tek amacı kar elde etmek değildir. Genellikle kamusal hizmet sunma ve sosyal amaçlar daha ağır basmaktadır.

Kamu teşebbüsü ile yakın bir diğer kavram da kamu iktisadi teşebbüsü (KİT) kavramıdır. Literatürde kamu teşebbüsü denildiği zaman genellikle kamu iktisadi teşebbüsü kavramı anlaşılmaktadır. Kamu iktisadi teşebbüsleri, genel olarak “kamusal kaynakları kullanarak ekonomik alanda faaliyet gösteren devlet şirketleri” olarak tanımlanmakta, Avrupa Birliği, IMF ve OECD tarafından yayımlanan yasal metinler ve dokümanlarda ise “yönetim kontrolü merkezi veya yerel kamu idarelerinin elinde olan işletmeler” olarak ifade edilmektedir (Hazine, 2008:1). Yapılan bu tanımlar çerçevesinde kamu teşebbüsü ve kamu iktisadi teşebbüsü kavramlarının aynı anlamı içerdiği söylenebilir. Kamu iktisadi teşebbüsleri genel olarak kişisel mal üreten, sermayesinin yarısından fazlasına devletin sahip olduğu ve sosyal yarar amacına göre faaliyette bulunan işletmelerdir (Akalin, 1981:336).

Kamu teşebbüsü ile ilgili olarak yapılan bir diğer tanımlamada kamu işletmesi kavramı ülkeden ülkeye farklılık göstermekle beraber, genel olarak bir kamu idaresinin hisselerin büyük kısmına sahip olduğu veya yönetimi bir kamu idaresi tarafından kontrol edilen işletmeler kamu işletmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kamu işletmesi kavramı bir taraftan pay sahipliği ile ilişkilendirilirken diğer taraftan da yönetimde kontrol kavramı ile ilişkilendirilmektedir (Hazine, 2009a:1).

Kamu iktisadi teşebbüsü ile ilgili bir başka tanım da Avrupa KİT Merkezi (CEEP) tarafından yapılmıştır. Avrupa KİT Merkezi'ne (CEEP) göre kamu iktisadi teşebbüsü (KİT), mal ve hizmet üretmek üzere kurulmuş olan mali olanaklarının yarısından fazlası merkezi veya yerel kamu idareleri tarafından sağlanan veya işletme sonuçlarından bu idarelerin sorumlu bulunduğu ve bunlar tarafından denetlenen girişim olarak tanımlanmaktadır (Köseoğlu, 2010).

Söz konusu kavram ile ilgili olarak Avrupa Birliği 2006/111/EC Sayılı Şeffaflık Direktifi'nde, kayıtlı sermayesinin büyük kısmı kamuya (merkezi veya mahalli) ait olan veya oy hakkının çoğu kamu kontrolünde olan veya denetim ve yönetim biriminin yarısından fazlasının atama hakkı kamu kuruluşlarında olan işletmeler kamu işletmesi olarak adlandırılmaktadır şeklinde bir tanım yapmıştır (Hazine, 2009a:1).

Konuyu ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde ülkemizde, uluslar arası yaklaşımlara paralel bir kamu işletmesi tanımının bulunmadığı görülmektedir. Türkiye'de kuruluş kanunları dışında kamu işletmelerini düzenlemeye yönelik ilk kanun olarak değerlendirilebilecek olan 1938 tarihli ve 3460 sayılı “Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Devlet Teşekküllerinin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkında Kanun” ile sermayesinin tamamı devlete ait olan ve kendi kanunlarında bu kanuna tabi oldukları belirtilen, tüzel kişiliği haiz, idari ve mali yönden özerk ve sorumluluğu sermayeleri ile sınırlı işletmeler “iktisadi devlet teşekkülü” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca 1983 tarihli ve 2929 sayılı “İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Kamu İktisadi Kuruluşları Hakkında Kanun” ise, sermayesinin tamamı devlete ait olan işletmeleri kamu iktisadi teşebbüsleri olarak tanımlamış ve bu

teşebbüsleri Kamu İktisadi Kuruluşları ve İktisadi Devlet Teşekkülleri olarak ikiye ayrılmıştır (Hazine, 2009a:1 ve YDK, 2010).

KİT'lerin yasal olarak tanımı "Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname"de yapılmaktadır. Genel olarak KİT'ler ekonomik faaliyette bulunmak üzere devlet ya da başka bir kamu kuruluşu tarafından oluşturulan, sermayesinin tamamı devlete veya diğer kamu kuruluşlarına ait olan ve 233 sayılı KHK'ya tabi olan İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT) ve Kamu İktisadi Kuruluşlarının (KİK) ortak adıdır (Dura, 2006:23 ve Hazine, 2008:1).

İDT iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet gösteren KİT'lere verilen isimdir. Örneğin Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK), Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) ve Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ) İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında yer almaktadır (Hazine, 2008:1). KİK ise tekel niteliğe sahip olan mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak amacıyla kurulan ve gördüğü bu kamu hizmeti dolayısıyla ürettiği mal ve hizmetler imtiyaz sayılan KİT'lerdir (Mucuk, 2003:69). Örnek olarak Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları İşletmesi (TCDD) ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMI) gösterilebilir.

4. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN KURULUŞ GEREKÇELERİ

KİT'lerin kurulmasının pek çok gerekçeleri vardır. Bu gerekçeler temel olarak ekonomik, sosyal, politik, mali, askeri, kültürel, tarihsel, doğal kaynakları rasyonel kullanmak, gelişmeyi başlatmak ve/veya hızlandırmak teknolojik gelişme sağlamak, dar boğazları açmak ve atıl kapasiteleri kullanmak gibi sıralanabilir. KİT'lerin kuruluş gerekçeleri zamanla değişiklik göstermiş, birtakım gerekçeler önemini kaybederken bazıları ise yeni gerekçeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna örnek olarak çevre kirliliğini önlemek, iş güvenliğini geliştirmek, büyük ekonomik güçler karşısında ülkeyi korumak, tüketiciyi korumak ve bölgesel denge sağlamak gibi gerekçeler gösterilebilir (Aysan ve Özmen, 1981: 14).

Dünyada ve Türkiye'de genel olarak KİT'ler, 1930'lu yıllarda ekonomik kalkınmanın temel aracı olarak düşünülmüştür (Ceylan ve Vergiliel, 1989:1). 1929 yılında ortaya çıkan ekonomik krizin etkisiyle KİT kavramı bütün ülkelerin gündemine oturmuştur. Bu büyük kriz sonrası piyasa mekanizması uygun kaynak tahsisini sağlamada yetersiz kalmasıyla beraber kamu sektörünün ekonomiye daha fazla müdahale etmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kaynak tahsisinde etkinliğin sağlanmasının yanı sıra, gelir dağılımında adaletin sağlanması, tam istihdam, fiyat istikrarı ve hızlı bir ekonomik büyüme gibi sosyoekonomik hedeflere ulaşmada, kamu sektörünün öncü bir rol üstlenmesi gerekli hale gelmiş ve sonuç olarak da kamu sektörünün ekonomi içerisindeki payı giderek artmıştır. KİT'lerin ortaya çıkışındaki önemli bir gerekçe de sömürge ve yarı sömürge durumunda olan ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmasından sonra yabancı firmaların ellerinde bulunan şirketlerin millileştirilmesidir (Korkut, 2007:7).

KİT'ler genel olarak politik, ekonomik, sosyal, stratejik ve ideolojik amaçlar için kurulmaktadır (Sağlam, 1980:1). Stratejik amaçlar ve ideolojik amaçlar politik amaçlar olarak gösterilebilir. Stratejik amaç kapsamında bir takım mal ve hizmetlerin üretilmesi ülkelerin iktisadi bağımsızlığı açısından büyük önem taşıyabilmektedir. İdeolojik amaç kapsamında ülkeler yönetim biçimi ve ideolojik düşüncesi bağlamında mal ve hizmet

üretimi yapabilmektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde, sermaye birikiminin yetersiz oluşu, devlet eliyle sermaye birikimini harekete geçirmek amacıyla mal ve hizmet üretimi yapılmaktadır (Dura, 2006:25).

KİT'lerin kurulmasında önemli bir rol oynayan ekonomik nedenleri: ekonomik kalkınmayı sağlamak, tekellerin devletçe işletilmesi, özel kesimin girmediği veya başaramayacağı işler, özel teşebbüse öncülük etmek ve ekonomiye yön vermek ve düzenlemek olarak sıralayabiliriz (Baklacioğlu, 1976:14). Devlet ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamak üzere KİT kurabileceği gibi son dönemde önemle vurgulanan ekonomik hayatı düzenlemek için de KİT kurabilir. Ekonomik hayatta önemli bir yeri olan alanların (özellikle enerji alanında) KİT'ler eliyle işletilmesi buna örnek olarak verilebilir.

KİT'ler ekonomik amaçların dışında bazı sosyal amaçları gerçekleştirmek için de kurulabilir. KİT'lerin kurulmasında en önemli sosyal amaç bozuk olan gelir ve servet dağılımının düzenlenmesidir. Bunun yanında ülke halkının genel ihtiyaçlarını karşılayan mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımının kamu teşebbüsleri eliyle yapılması, halkın kültürel anlamda gelişimine katkı sağlayacak hizmetlerin yine kamu teşebbüsleri eliyle gerçekleştirilmesi sosyal amaç çerçevesinde sayılabilecek örneklerdir (Baklacioğlu, 1976:13). Sosyal amaçlar toplumdaki topluma değiştiği gibi zaman içerisinde de değişmektedir. Ülkemizde KİT'ler ile ilgili 233 sayılı kanun hükmünde kararnameye göre, sosyal amaçlı kuruluşlar kamu iktisadi kuruluşu olarak nitelendirilmiştir (Ceylan ve Vergiliel, 1989:10). KİT'lerin ülkedeki istihdam olanaklarını arttırmak, piyasa aksaklıklarını düzenlemek ve iktisadi planlarda belirtilen amaçları gerçekleştirmek için de kurulabileceği savunulmaktadır (Dura, 2006:25).

Ülkemizde kamu iktisadi teşebbüsleri ile ilgili en önemli yasal düzenlemelerden biri olan 233 numaralı KHK'ye göre; İktisadi Devlet Teşekküllerinin ekonomik gereklere uygun olarak verimlilik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda çalışacaklarına vurgu yapılmaktadır. Yine aynı kararnamede iktisadi devlet teşekküllerinin hem kendi aralarında hem de milli ekonomi içerisinde yer alan diğer teşebbüslerle uyum içinde çalışacakları, iktisadi devlet teşekkülleri vasıtasıyla oluşan sermaye birikiminin ise daha fazla yatırım yapma olanağı sağlayacağı belirtilmiştir. Nihayet Kamu İktisadi Kuruluşlarının kendilerine verilen görevleri ekonomik ve sosyal gereklere uygun olarak verimlilik ilkesi doğrultusunda yürütmeleri hedeflenmiştir (Hazine, 2009b).

5. KURULUŞ GEREKÇELERİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE TAŞKÖMÜRÜ KURUMU (TTK)

Türkiye'de mevcut 15 tane İDT ve 4 tane de KİK olmak üzere 19 tane KİT faaliyet göstermektedir. 4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu kapsamında bulunan KİT'ler ve özel kanunu olan kamu sermayeli kuruluşlar bu sayıya dâhil edilmemiştir. Bir İDT olan Türkiye Taşkömürü Kurumu bu 19 adet KİT içinde yer almaktadır.

Zonguldak havzasındaki taşkömürünün çıkarılması ve ekonomiye kazandırılması görevini üstlenen TTK, faaliyetlerini genel müdürlük birimleri ile Armutçuk, Kozlu, Üzülmaz, Karadon ve Amasra Müesseseleri aracılığıyla yürütmektedir. Aynı zamanda işletme hakkı TTK'ya ait olan Zonguldak Limanının işletmeciliğini de yapmaktadır. Türkiye taşkömürü üretiminde %100'e yakın bir paya sahip olan TTK'nın Türkiye taşkömürü pazarındaki payı %7 civarındadır (Hazine, 2009a:53;Teyyare, 2009:114).

Türkiye’de fosil kaynaklar içerisinde en büyük rezerve sahip olan kaynak kömürdür. Taşkömürü rezervi ise dünya ve ülkemizdeki linyit kömürü varlığına oranla az olup yalnız Zonguldak havzasında yer almaktadır. Zonguldak havzası 150 yıldan fazla bir süredir kömür madenciliği yapılan ve ülkemizin taşkömürü üretilen tek bölgesidir.

Türkiye Taşkömürü Kurumu Zonguldak taşkömürü havzasında faaliyet göstermektedir. Batıda Karadeniz Ereğlisi, doğuda da Kastamonu’ya kadar uzanan, yaklaşık 200 kilometre uzunluğunda ve 8 ile 20 kilometre arasında değişen genişlikte bir alanı kapsayan bir alanda üretim yapmaktadır (Ünver, 1997:49). Taşkömürü rezervi esas olarak Zonguldak havzasında toplanmış olup bu havza Ereğli’den İnebolu’ya doğru olan sahalar olarak, 3000 km²’si denizde, 3885 km²’si karada olmak üzere toplam 6885 km²’lik bir alanı kapsamaktadır (YDK, 2006:II).

İlk olarak 1848 yılında üretime başlanan taşkömürü havzasında, yerli yabancı çeşitli şirketler faaliyette bulunmuştur. Bakanlar Kurulu, 17.06.1982 tarih ve 2680 sayılı Kanunun verdiği yetki ile 11.04.1983 tarih ve 60 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Kamu İktisadi Kuruluşlarının yeniden düzenlenmesi kararını almıştır (DPT, 2006:172).

Bu düzenleme ile Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak faaliyet gösteren Ereğli Kömür İşletmeleri Müessesesi yerine; Armutçuk, Kozlu, Üzülmöz, Karadon ve Amasra Müesseselerinden oluşan Türkiye Taşkömürü Kurumu kurulması kararı alınmıştır. İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Kamu İktisadi Kuruluşları hakkındaki 11.04.1983 tarih ve 60 sayılı KHK ve aynı kararnamenin geçici 6. maddesinin birinci fıkrasına ilişkin 21.07.1983 tarih ve 73 sayılı KHK’nin değiştirilmesi ve bunun kabulü 19.10.1983 tarih ve 2929 sayılı kanunla kararlaştırılmıştır (TTK, 2009).

Bu yasal düzenleme ile Bakanlar Kurulunun, 10.10.1983 tarih ve 96 sayılı KHK ile 17.06.1982 tarih ve 2680 sayılı kanuna dayanarak “Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü” kurulması kararı alınmıştır. 96 sayılı KHK 28.10.1983 tarih ve 18205 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (DPT, 2006:172).

Kurumun Ana Statüsü 11.12.1984 tarih ve 18602 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 12.03.2001 tarihinde Yüksek Planlama Kurulu kararı ile onaylanarak, TTK havza sınırları içindeki taşkömürünün yanı sıra diğer madenleri işletme ve işletme hakkına sahip olmuştur (DPT, 2006:172). Kurumun ana statüsüne göre, TTK tüzel kişiliğe sahip, faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesiyle sınırlı bir İktisadi Devlet Teşekkülüdür. Kuruluş amacı da devletin genel sanayi ve enerji politikasına uygun olarak taşkömürü ile taşkömürü havzasındaki diğer maden rezervlerini en iyi şekilde değerlendirerek, yurt ekonomisine azami katkıda bulunmaktır (TTK, 2010).

Günümüze kadar TTK 3213 sayılı Maden Kanunu’na tabi olmadan havzaya özgü yasal düzenlemeler ile faaliyette bulunmuştur. Fakat 5 Haziran 2004 tarih ve 25483 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5177 sayılı “Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” hükümleri çerçevesinde “Maden Kanunu” kapsamına alınmıştır (DPT, 2006:172). 3213 sayılı Maden Kanununun Ek-1. Maddesi, 5177 sayılı Kanun ile “3867 sayılı Ereğli Kömür

Havzasındaki Ocakların Devletçe İşletirilmesi Hakkında Kanun ile Devletçe işletirilmesi kararlaştırılan Ereğli Kömür Havzasındaki madencilik faaliyetleri bu kanun hükümlerine tabidir... Sınırları Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen Ereğli Kömür Havzasındaki taşkömürlerini işletmeye ve hukuku uhdesinde kalmak şartıyla işletirmeye Türkiye Taşkömürü Kurumu yetkilidir” şeklinde değiştirilmiştir (YDK, 2006:7).

Maden Kanunu ile TTK’ya taşkömürü işletme faaliyetlerinin yanı sıra, işletirme yetkisinin de tanınması ile karşılaşılan (özellikle rödövens uygulamalarında ortaya çıkan) yasal zorlukların çözülmesinde kuruma kolaylık sağlanmıştır. Ayrıca, günümüze kadar havzada devletçe yapılan taşkömürü üretim yatırımları ile birlikte özel sektörün de yatırım yapabilmesinin önü açılmıştır (DPT, 2006:173).

Kamu İktisadi Teşebbüsleri hakkındaki 233 numaralı KHK’da belirtilen İktisadi Devlet Teşekküllerinin kuruluş gerekçeleri çerçevesinde TTK incelendiğinde, karşımıza oldukça olumsuz bir tablo çıkmaktadır. Buna örnek olarak, “Ekonomik gereklere uygun bir şekilde verimlilik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermek ve milli ekonomi ile uyum içinde çalışarak sermaye birikimine katkıda bulunmaları ve bu suretle daha fazla yatırım kaynağı ortaya çıkarmaları”, gerekçeleri ele alındığında, TTK’nın son yıllardaki zararları, bu KİT’in verimsiz şartlar altında faaliyet gösterdiği ortaya çıkarmaktadır.

TTK yüksek üretim maliyetleri ve bunun beraberinde getirdiği sorunlarla karşı karşıyadır. Arz güvenliğinin kısmen de olsa iç kaynaklardan karşılanması ve iç talebin mümkün olduğu kadar yerli kaynaklardan karşılanması amacıyla Hazine Müsteşarlığınca TTK’ya maaş, ücret, ikramiye ve SSK ödemelerinde kullanılmak üzere büyük kaynaklar aktarılmaktadır. Jeolojik yapının elverişsizliği nedeniyle üretim emeğe dayalı olarak gerçekleştirilmekte ve buda üretim maliyetlerinin artmasına katkı sağlamaktadır (Teyyare, 2009:114-115).

TTK yapısal sorunlar nedeniyle sürekli zarar eden ve finansman desteğine ihtiyaç duyan bir KİT olarak faaliyetini sürdürmektedir. En fazla zarar eden ikinci KİT konumundadır. TTK’nın 2006, 2007 ve 2008 yılına ait özet gelir tablosu ve birtakım seçilmiş göstergeler aşağıdaki gibidir.

TTK dönem zararlarındaki en büyük faktör personel giderlerinin çok yüksek olmasıdır. Örneğin 2006 yılında ortalama olarak toplam çalışan sayısı 12.685 kişi iken, istihdam gideri 391 milyon TL civarındadır. 2007 yılında personel sayısı 12.552 iken, istihdam gideri 474 milyon TL civarındadır. 2007 yılında personel sayısı azalmasına rağmen giderlerdeki yüksek artışın dönem zararına katkısı büyüktür. 2008 yılında ise personel sayısında % 7,4 azalma olarak 11.627 seviyesine düşmesine rağmen toplam istihdam gideri sadece % 3,9 oranında azalarak 455,4 milyon TL seviyesinde bulunmaktadır.

Tablo 1. TTK Özet Gelir Tablosu

GELİR TABLOSU (Milyon TL)	2006	2007	2008
Brüt Satışlar	244	276	308
Satışların Maliyeti	459	555	533
Faaliyet Giderleri	92	103	103
Faaliyet Kar Zararı	-307	-383	-328
Finansman Giderleri	15	0	0
Dönem Kar Zararı	-357	-421	-382
İSTİHDAM			
Toplam Personel Sayısı (Ort.)	12.685	12.552	11.627
Toplam İstihdam Gideri (Milyon TL)	391	474	455
BÜTÇE İLİŞKİSİ (Milyon TL)			
Bütçeden Ödemeler (Sermaye ve Görev Zararı)	573	342	523
DİĞER (Milyon TL)			
Katma Değer	66	66	91
Yatırım Harcaması	124	22	32
Faiz Dışı Fazlası	187	-28	108

Kaynak: Hazine (2008), 2007 Kamu İşletmeleri Raporu, Ankara ve Hazine (2009), 2008 Kamu İşletmeleri Raporu, Ankara.

Sürekli zarar eden ve bu nedenle finansman desteğine ihtiyaç duyan TTK'ya bütçeden sermaye ve görev zararı ödemesi adı altında, 2006 yılında 573 milyon TL, 2007 yılında 402 milyon TL ve 2008 yılında ise 523 milyon TL kaynak aktarılmıştır.

2007 yılında faiz dışı açık veren kuruluş, 2008 yılında bütçeden yapılan aktarımın bir önceki yıla göre yüksek olması nedeniyle ve dönem zararının %9,4 azalış göstermesinin de etkisiyle 2008 yılını, faiz dışı fazla vererek kapatmıştır. TTK 2006, 2007 ve 2008 yıllarında toplamda 223 milyon TL katma değer ortaya çıkarırken, yine bu yıllar aralığında toplamda 178 milyon TL yatırım harcaması yapılmıştır.

6. TÜRKİYE TAŞ KÖMÜRÜ KURUMU ÇALIŞANLARI ÜZERİNDE YAPILAN ANKET ÇALIŞMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Kamu iktisadi teşebbüslerine ait verilen teorik bilgilerden sonra bu kısımda uygulamaya dönük olarak TTK çalışanları ile yapılan ve TTK çalışanlarının KİT'lere bakış açılarını tespit etmeye dönük olarak hazırlanan anket değerlendirilecektir. Bu çerçevede TTK çalışanlarına; devletin ekonomik hayata müdahalesi, kamu iktisadi teşebbüslerinin kuruluş gerekçeleri, kamu iktisadi teşebbüslerinin ülke ekonomisine olumlu katkıları, kamu iktisadi teşebbüslerinin zarar etme nedenleri ve kamu iktisadi teşebbüslerinin geleceği ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

6.1. Anketin Evreni ve Örneklemi

Anketin evreni, Zonguldak ilinde bulunan TTK genel müdürlük bünyesinde çalışan personel olarak belirlenmiştir. Evrenin sadece genel müdürlük bünyesinde çalışan personelden oluşmasının nedeni bu birimde çalışanların genel olarak eğitim düzeyinin yüksek olması ve bunun gereği olarak kurumun diğer birimlerine göre KİT'ler hakkında daha yüksek bilgi düzeyine sahip olmalarıdır.

Veri toplama anket tekniği kullanılarak yapılmıştır. Bu doğrultuda anket formu, kurumun ilgili birimine elden teslim edilerek, genel müdürlük bünyesindeki diğer birimlere kurum aracılığıyla gönderilmiştir. Genel müdürlük bünyesindeki birimlere toplam 200 adet anket formu gönderilmiştir. Çalışma kapsamında 144 çalışandan anket formlarının geri dönüşü sağlanmıştır. Anketlerin geri dönüş oranı %72'dir. Yapılan inceleme sonucunda 7 anket geçersiz sayılarak 137 adet anket değerlendirmeye alınmıştır.

6.2. Anketin Değerlendirilmesinde Kullanılan Teknik ve Yöntem

TTK çalışanlarının KİT'lere bakış açısını tespit etmeyi amaçladığımız bu çalışmada Veysel Atasoy'un 1993 yılında yapmış olduğu çalışmada kullandığı anket sorularından faydalanılarak oluşturulan anket formu kullanılmıştır (Atasoy, 1993:285-293). Değerlendirme ölçeği olarak metrik ölçek türlerinden "Beşli Likert Ölçeği" kullanılmıştır. Buna göre ölçekte 1: "Kesinlikle Katılmıyorum", 2: "Kısmen Katılmıyorum", 3: "Kararsızım", 4: "Kısmen Katılıyorum", 5: "Kesinlikle Katılıyorum" ifadesini temsil etmektedir. Böylelikle katılımcıların anket formunda belirtilen KİT'lere yönelik 28 adet ifadeye atfetmiş oldukları önem düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca ankette katılımcıların demografik ve mesleki niteliklerini belirlemeye yönelik sorular da sorulmuştur. Çalışma kapsamında toplanan veriler bilgiler ortamında SPSS 12.0 programı kullanılarak çözümlenmiştir.

Çalışma kapsamında toplanan veriler, bilgisayar ortamında SPSS 12.0 paket programı kullanılarak çözümlenmiştir.

7. ANKET SORULARI ÇERÇEVESİNDE ELDE EDİLEN BULGULAR

7.1. Örneklem Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Çalışmaya katılan TTK personelinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Örneklem Demografik Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Oran (%)
Erkek	111	81
Kadın	26	19
Toplam	137	100

Tablo 2 incelendiğinde ankete katılanların %81'inin erkeklerden, %19'unun da kadınlardan oluştuğu görülmektedir.

Aşağıda Tablo 3'te ise çalışmaya katılan personelin medeni durumu gösterilmektedir.

Tablo 3. Örneklemin Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sayı	Oran (%)
Evli	121	88,3
Bekâr	16	11,7
Toplam	137	100

Tablodan da anlaşılacağı üzere katılımcıların % 88,3'ü evli, %11,7'si ise bekârdır.

Aşağıda Tablo 4'te çalışmaya katılan personelin yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 4. Örneklemin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Sayı	Oran (%)
21-30	5	3,6
31-40	23	16,8
41-50	59	43,1
51 ve Yukarısı	50	36,5
Toplam	137	100

Katılımcıların yaş grubu incelendiğinde en fazla yoğunluğun %43,1 ile 41-50 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Genel olarak baktığımızda ise toplamda %79,6 gibi yüksek bir rakamla katılımcıların çoğu 40 yaş ve üstünü oluşturmaktadır. 40 yaş altı %20,4 iken bunun da %16,8'ini 31-40 yaş grubu oluşturmaktadır.

Tablo 5'te ise katılımcıların eğitim düzeyleri verilmektedir.

Tablo 5. Örneklemin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Sayı	Oran (%)
İlkokul	5	3,6
Ortaokul	8	5,8
Lise	37	27
Üniversite	86	62,8
Yüksek Lisans	1	0,7
Toplam	137	100

Tabloya göre katılımcıların %62,8'ini üniversite mezunu olanlar oluştururken bu grubu %37 ile lise mezunları takip edilmektedir.

Tablo 6’da örneklemin çalıştığı kurumdaki statüsü verilmektedir.

Tablo 6. Örneklemin Kurumdaki Statülerine Göre Dağılımı

Görev	Sayı	Oran (%)
Memur	94	68,6
İşçi	43	31,4
Toplam	137	100

Katılımcıların %68,6 ile büyük çoğunluğunu memurlar oluştururken, %31,4’ünde işçiler oluşturmaktadır.

Katılımcıların kurumda çalışma süreleri Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo 7. Örneklemin Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı

Çalışma Süresi	Sayı	Oran (%)
0-5	9	6,6
6-10	3	2,2
11-15	13	9,5
16-20	9	6,6
21-25	52	38
26 ve üzeri	51	37,2
Toplam	137	100

Tabloya baktığımızda katılımcıların büyük çoğunluğu 20 yıldan daha fazla bir süredir bu kurumda çalıştığı anlaşılmaktadır.

Son olarak Tablo 8’de katılımcıların aylık ortalama gelir durumu verilmektedir.

Tablo 8. Örneklemin Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

Gelir (Aylık)	Sayı	Oran (%)
500-999 TL	2	1,5
1000-1499 TL	20	14,6
1500-1999 TL	77	56,2
2000-2499 TL	30	21,9
2500-2999 TL	7	5,1
3000-3999 TL	0	0
4000 TL ve Üzeri	1	0,7
Toplam	137	100

Katılımcıların gelir durumu incelendiğinde ise büyük çoğunluğunun 1500-1999 TL grubunda yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu grubu ise %21,9'luk bir oranla 2000-2499 TL gelir grubundakiler izlemektedir.

7.2. TTK Çalışanlarının KİT'leri Algılama Şeklinin Değerlendirilmesi

TTK çalışanlarının, devletin ekonomik hayata müdahalesini ve KİT'leri algılama şeklini değerlendirmek amacıyla 6 genel başlık altında toplam 28 adet soru sorulmuştur. Bu sorular ve elde edilen bulgular alt başlıklarda değerlendirilmektedir.

7.2.1. Devletin Ekonomik Hayata Müdahalesinin Değerlendirilmesi

İlk olarak devletin ekonomik hayata müdahalesine bakış açısını değerlendirmek amacıyla, TTK çalışanlarına 4 adet anket sorusu hazırlanmıştır. Anket soruları ve elde edilen bulgular Tablo 9'da verilmektedir.

Tablo 9. Devletin Ekonomik Hayata Müdahalesine Bakış Açısına Yönelik Bulgular

Anket Soruları	Kesinlikle Katılıyorum (%)	Kısmen Katılıyorum (%)	Kararsızım (%)	Kısmen Katılmıyorum (%)	Kesinlikle Katılmıyorum (%)
Türkiye'de devletin ekonomik hayata müdahalesi yeterlidir.	16,1	20,4	1,5	16,1	46
Türkiye'de devletin ekonomik hayata müdahalesi yetersizdir.	46,7	26,3	3,6	11,7	11,7
Türkiye'de devletin ekonomik hayata müdahalesi fazladır.	18,2	15,3	8,8	18,2	39,4
Türkiye'de devletin ekonomik hayata müdahalesi gereksizdir.	10,9	11,7	4,4	10,9	62

Devletin ekonomik hayata müdahalesinin gerekli olup olmadığını belirlemek amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplardan TTK çalışanlarının, devletin ekonomik hayata müdahalesinin gerekli olduğunu ve mevcut durumda devletin ekonomiye daha da fazla müdahale etmesinin gerektiğini belirttikleri anlaşılmaktadır.

7.2.2. KİT'lere Bakış Açısının Değerlendirilmesi

TTK çalışanlarının KİT'lere bakış açısını değerlendirmek amacıyla toplam 5 adet anket sorusu hazırlanmıştır. Anket soruları ve elde edilen sonuçlar aşağıda verilmektedir.

Tablo 10. KİT'lere Bakış Açısına Yönelik Bulgular

Anket Soruları	Kesinlikle Katılıyor (%)	Kısmen Katılıyor (%)	Kararsız (%)	Kısmen Katılmıyor (%)	Kesinlikle Katılmıyor (%)
KİT'ler özel sektörün gelişmesinin önünde engeldir.	12,4	12,4	2,2	7,3	65,7
KİT'ler haksız rekabete yol açmaktadır.	15,3	13,1	4,4	5,8	61,3
KİT'ler kalitesiz mal ve hizmet üretmektedirler.	12,4	14,6	3,6	14,6	54,7
KİT'ler kıt olan kaynakları israf etmektedirler.	13,9	24,8	4,4	13,1	43,8
KİT'lerde gereğinden fazla işçi çalıştırılmaktadır.	18,2	35	4,4	13,1	29,2

Kamu İktisadi Teşebbüslerine bakış açısını değerlendirmek amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplardan TTK çalışanlarının, KİT'lerin özel sektörün önünde engel teşkil ettiği, haksız rekabete yol açtığı, kalitesiz mal ve hizmet ürettiği, kaynak israfına neden olduğu görüşüne katılmadıklarını; buna karşın KİT'lerde gereğinden fazla işçi çalıştırıldığı görüşüne ise kısmen katıldıkları anlaşılmaktadır.

7.2.3. KİT'lerin Kuruluş Gerekçeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

TTK çalışanlarının KİT'lerin kuruluş gerekçelerine bakış açısını değerlendirmek amacıyla toplam 4 adet anket sorusu hazırlanmıştır. Anket soruları ve elde edilen sonuçlar Tablo 11'de verilmektedir.

Tablo 11. KİT'lerin Kuruluş Gerekçelerine Yönelik Bulgular

Anket Soruları	Kesinlikle Katılıyor (%)	Kısmen Katılıyor (%)	Kararsız (%)	Kısmen Katılmıyor (%)	Kesinlikle Katılmıyor (%)
KİT'ler siyasi (ideolojik) amaçlarla kurulmuştur.	10,9	19	8	5,1	56,9
KİT'ler özel sektöre ucuz girdi sağlamak amacıyla kurulmuştur.	16,8	21,9	6,6	10,2	44,5
KİT'ler sosyal amaçlarla kurulmuştur.	30,7	31,4	5,1	10,2	22,6
KİT'ler iktisadi (kar elde etmek) amaç ile kurulmuştur.	20,4	24,8	9,5	12,4	32,8

KİT'ler genel olarak politik, ekonomik, sosyal, stratejik ve ideolojik gibi muhtelif amaçlar için kurulabilmektedir. KİT'lerin kuruluş gerekçeleri çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan sorulara TTK çalışanlarının verdikleri cevaplar sonucunda, TTK çalışanlarının KİT'lerin genel olarak sosyal amaçlar için kurulduğu

görüşünü kabul ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Teorik ve güncel hayatta fazlaca tartışılan KİT'lerin siyasi ve ideolojik amaçlarla kurulduğu görüşüne ise TTK çalışanlarının katılmadıkları söylenebilir.

7.2.4. KİT'lerin Ülke Ekonomisine Olumlu Katkıları Çerçevesinde Değerlendirilmesi

TTK çalışanlarının KİT'lerin ülke ekonomisine olumlu katkılarının neler olduğunu değerlendirmek amacıyla toplam 5 adet anket sorusu hazırlanmıştır. Anket soruları ve elde edilen sonuçlar Tablo 12'de verilmektedir.

Tablo 12. KİT'lerin Ülke Ekonomisine Olumlu Katkılarına Yönelik Bulgular

Anket Soruları	Kesinlikle Katılıyorrum (%)	Kısmen Katılıyorrum (%)	Kararsızım (%)	Kısmen Katılmıyorrum (%)	Kesinlikle Katılmıyorrum (%)
KİT'ler haksız rekabeti önlemektedir.	34,3	36,5	7,3	5,1	16,8
KİT'ler özel sektörün gelişmesine imkân sağlamaktadır.	24,8	42,3	8	10,9	13,9
KİT'ler bölgeler arası dengesizlikleri gidermektedir.	32,1	35,8	10,9	10,9	10,2
KİT'ler yeni istihdam olanakları açarak işsizliği önlemektedir.	45,3	30,7	3,6	4,4	16,1
KİT'ler piyasada özel sektörü dengeleyici bir güçtür.	39,4	34,3	7,3	7,3	11,7

KİT'lerin ülke ekonomisine olumlu katkılarını başlıca gelir ve servet dağılımındaki eşitsizlikleri azaltmak ve istihdamı arttırmak olarak sıralayabiliriz. Bunların yanı sıra piyasa aksaklıklarının düzeltilmesi, ekonomik çıkar dağılımının değiştirilmesi ve iktisadi planlamaların yerine getirilebilmesi gibi birçok olumlu katkıları bulunmaktadır.

KİT'lerin ülke ekonomisine olumlu katkılarının neler olduğunu belirlemek amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplardan TTK çalışanlarının bir önceki paragrafta sıralanan ekonomik katkılara genel olarak katıldıkları ortaya çıkmaktadır.

7.2.5. KİT'lerin Zarar Etme Nedenlerinin Değerlendirilmesi

TTK çalışanlarının KİT'lerin zarar etme nedenleri hakkındaki düşüncelerini değerlendirmek amacıyla toplam 7 adet anket sorusu hazırlanmıştır. Anket soruları ve elde edilen sonuçlar Tablo 13'de verilmektedir.

Tablo 13. KİT'lerin Zarar Etme Nedenlerine Yönelik Bulgular

Anket Soruları	Kesinlikle Katılıyor (%)	Kısmen Katılıyor (%)	Kararsız (%)	Kısmen Katılmıyor (%)	Kesinlikle Katılmıyor (%)
KİT'ler siyasilerin müdahaleleri nedeniyle zarar etmektedir.	63,5	21,9		5,1	9,1
KİT'ler fazla işçi çalıştırdıkları için zarar etmektedir.	16,1	33,6	6,6	7,3	36,5
KİT'ler teknolojik bakımdan kendilerini geliştiremedikleri için zarar etmektedir.	27,7	45,3	5,8	7,3	13,9
KİT'ler verimsiz çalıştıkları için zarar etmektedir.	21,9	37,2	3,6	13,9	23,4
KİT'ler zarar etmek zorunda oldukları için (görev zararları nedeniyle) zarar etmektedir.	11,7	21,2	13,9	13,1	40,1
KİT'ler yönetici kadrolarındaki yetersizlikler nedeniyle zarar etmektedir.	30,7	40,1	5,8	8,8	14,6
KİT'ler kapasite altında üretim yaptıkları için zarar etmektedir.	21,2	40,9	8	11,7	18,2

KİT'lerin zarar etme nedenlerini ortaya koymak amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplardan TTK çalışanlarının KİT'lerin genel olarak siyasilerin müdahaleleri ile teknolojik bakımdan geliştirilemediğinden zarar ettikleri, diğer zarar etme nedenlerinin ise kısmen geçerli olduğu görüşünü taşıdıkları anlaşılmaktadır. KİT'lerin görev zararları nedeniyle zarar etmesi görüşüne ise TTK çalışanları genel olarak katılmadıkları görülmektedir.

7.2.6. KİT'lerin Geleceğinin Ne Olması Hakkındaki Değerlendirmeler

TTK çalışanlarının KİT'lerin geleceği konusundaki düşüncelerini değerlendirmek amacıyla toplam 3 adet anket sorusu hazırlanmıştır. Anket soruları ve elde edilen sonuçlar Tablo 14'de verilmektedir.

Tablo 14. KİT'lerin Geleceği Konusuna Yönelik Bulgular

Anket Soruları	Kesinlikle Katılıyor (%)	Kısmen Katılıyor (%)	Kararsız (%)	Kısmen Katılmıyor (%)	Kesinlikle Katılmıyor (%)
KİT'ler tamamen tasfiye edilmelidir.	5,8	5,8	2,2	10,2	75,9
KİT'ler mevcut şekli ile korunmalıdır.	24,1	32,1	5,1	16,1	22,6
KİT'ler kamunun elinde kalmaya devam etmeli ancak daha özerk bir yapıya kavuşturulmalıdır.	67,2	19,7	1,5	2,2	9,5

KİT'lerin geleceğinin ne olması gerektiğini belirlemek amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplardan, TTK çalışanlarının KİT'lerin tasfiyesine net bir şekilde karşı çıkarken daha özerk bir yapıya kavuşturulmalarını öngördükleri anlaşılmaktadır.

8. SONUÇ

Kamu iktisadi teşebbüsleri sosyal, ekonomik, mali vb. gerekçelerle kurulan devlete ait teşebbüslerdir. Söz konusu teşebbüslerde devlet tamamen sahip konumunda olduğu gibi sermayenin belirli bir oranına da sahip olabilmektedir. Piyasa ekonomisinin tek başına iktisadi refahı ve toplumsal huzuru sağlayamayacağı görüşünden hareketle savunulan, karma ekonomi modeli içerisinde önemli bir yer işgal eden kamu iktisadi teşebbüsleri günümüzde en önemli tartışma alanlarından biri konumundadır.

Kamu iktisadi teşebbüsleri üzerinden gerçekleştirilen tartışmalara söz konusu kurumlarda çalışanların bakış açısını değerlendirmek üzere kaleme alınan bu çalışmada ülkemizde önemli bir yere sahip olan Türkiye Taş Kömürü Kurumu çalışanları örnek olarak alınmıştır. Kurum çalışanlarının anket sorularına verdikleri cevaplar üzerinden de TTK çalışanlarının sorunları algılayış biçimleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Akademik alanda en çok tartışılan konulardan biri olan devletin milli ekonomi içerisinde yer alıp almaması gerektiği yönündeki görüşü değerlendirmek üzere sorulan soruya ankete katılan TTK çalışanları devletin ekonomik hayata müdahalesinin gerekli olduğunu ve mevcut durumda devletin ekonomik hayata daha da fazla müdahale etmesi gerektiği yönünde cevap vermişlerdir.

Kamu iktisadi teşebbüslerine bakış açısını değerlendirmek üzere sorulan sorulara verilen cevaplardan TTK çalışanlarının kamu iktisadi teşebbüslerinin özel sektörün önünde engel teşkil ettiği, haksız rekabete yol açtıkları, kalitesiz mal ve hizmet ürettikleri ve kaynak israfına yol açtıkları şeklindeki görüşlere katılmadıkları görülmüştür. Kamu iktisadi teşebbüslerinin gereğinden fazla işçi çalıştırdığı şeklindeki görüşe ise kısmen katıldıkları görülmektedir.

Kamu iktisadi teşebbüslerinin kuruluş gerekçelerinin TTK çalışanları tarafından değerlendirilmesini tespit etmek amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplardan çalışanların, kamu iktisadi teşebbüslerinin genel olarak sosyal amaçlar için kuruldukları görüşünü kabul ettikleri görülmüştür. Anket sorularına verilen cevaplardan TTK çalışanları kamu iktisadi teşebbüslerinin siyasi ve ideolojik amaçlarla kuruldukları görüşüne ise katılmadıkları anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akalın, Güneri (1981), *KİT'lerde Etkinlik Sorunları*, A.Ü. SBF Yayını, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- Aktan, Coşkun Can (2002), *Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme*, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- Atasoy, Veysel (1993), *Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Sorunu*, Nurol Matbaacılık, Ankara.
- Aysan, Mustafa ve Selahattin Özmen (1981), *KİT Türkiye'de ve Dünyada Kamu İktisadi Teşebbüsleri*, Kardeşler Basımevi, İstanbul.

